

ITALYAN TILINI O'RGANISHDA LEKSIK VA MORFOLOGIK INTERFERENSIYA MUAMMOLARI

Vasliddinova Gulmira Rustam qizi

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari universiteti

2-kurs magistranti

gulmirarustamqizi@gmail.com

+998 90 196 56 80

O'zDJTU Italyan tili tarjima nazariyasi va amaliyoti kafedrasini mudiri **B.S.Ergashova**
taqrizi asosida

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola italyan tilini o'rganuvchilar nutqida uchraydigan leksik, morfologik va sotsiolingvistik xatolarni tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotning maqsadi — xatolarning kelib chiqish sabablarini aniqlash, ya'ni ularning til (lingvistik) interferensiyasi va ijtimoiy (sotsial) omillar bilan bog'liqligini o'rganish. Maqolada tilshunoslikning leksikologiya, morfologiya va sotsiolingvistika kabi sohalarini kesishgan nuqtada xatolarni tizimlashtirishga harakat qilingan. Tadqiqot natijalari italyan tilini chet til sifatida o'qitish metodikasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: leksikologiya, sotsiolingvistika, interferensiya, morfologiya, leksika, nutq xatolari

Аннотация

Данная научная статья посвящена анализу лексических, морфологических и социолингвистических ошибок, встречающихся в речи изучающих итальянский язык. Цель исследования — выявить причины возникновения этих ошибок, а именно их связь с языковой (лингвистической) интерференцией и социальными факторами. В статье предпринята попытка систематизировать ошибки на пересечении таких областей языкознания, как лексикология, морфология и социолингвистика. Результаты исследования призваны способствовать совершенствованию методики преподавания итальянского языка как иностранного.

Ключевые слова: лексикология, социолингвистика, интерференция, морфология, лексика, речевые ошибки.

Annotation.

This scientific article is dedicated to the analysis of lexical, morphological, and sociolinguistic errors found in the speech of Italian language learners. The aim of the study is to identify the causes of these errors, specifically their connection to linguistic interference and social factors. The article attempts to systematize the errors at the intersection of such fields of linguistics as lexicology, morphology, and sociolinguistics. The findings of the research are intended to contribute to the improvement of the methodology for teaching Italian as a foreign language.

Keywords: lexicology, sociolinguistics, interference, morphology, vocabulary, speech errors.

Kirish. Har qanday yangi tilni o'rganish — bu izlanish, sinov va xatolar bilan to'la jarayon. Xatolar til o'rganuvchining kamchiligi emas, balki uning tafakkurini, tilni qabul qilish va o'zlashtirish darajasini aks ettiruvchi qimmatli ma'lumot manbai hisoblanadi. Ona tili va o'rganilayotgan til o'rtasidagi farqlar sababli yuzaga keladigan interferensiya (ona tilining ta'siri) tilshunoslikda chuqur o'rganiladigan hodisadir. Ayniqsa, tipologik jihatdan keskin farq qiladigan tillar, masalan, agglyutinativ (qo'shimchalar yordamida so'z yasaydigan) o'zbek tili va flektiv (so'zning o'zini o'zgartirib ma'no beradigan) italyan tili o'rtasidagi munosabat bu jarayonni yanada murakkablashtiradi.

Ushbu maqolada biz italyan tilini o'rganuvchilar nutqida uchraydigan xatolarni chuqur tahlil qilamiz. Maqsad — bu xatolarning sabablarini tizimli ravishda aniqlash, ya'ni ularning ona tili (o'zbek tili) ta'siridan kelib chiqadigan lingvistik interferensiya yoki ijtimoiy-madaniy kontekstni tushunmaslikdan yuzaga keladigan sotsial omillar bilan bog'liqligini o'rganish. Bu tahlil tilshunoslikning leksikologiya, morfologiya va sotsiolingvistika kabi sohalarini kesishgan nuqtada o'tkaziladi.

Leksikologik xatolar (Errori lessicali) tahlili — o'rganuvchilar ba'zan so'zlarning ma'nosini to'liq anglamasdan yoki ularning kontekstual ma'nolarini hisobga olmasdan ishlatishadi. Shuningdek, so'zlarning tovush jihatidan o'xshashligi (falsi amici) ham xatolarga sabab bo'ladi. Masalan:

- “Sentire” (eshitmoq, his qilmoq) va “ascoltare” (diqqat bilan tinglamoq) fe'llarini chalkashtirish: “*Sento la musica*” (to'g'risi: “*Ascolto la musica*”).
- “Piatto” so'zini “ovqat” ma'nosida ishlatish: “*Il piatto è buono*” (to'g'risi: “*La pasta è buona*” yoki “*Il cibo è buono*”). “Piatto” so'zi ko'pincha “idish” ma'nolarida ham ishlatiladi, bu chalkashlikka olib kelishi mumkin.

Morfologik xatolar (Errori morfologici) tahlili — o'zbek tilidagi otlar jinsga bo'linmasligi, artikllar yo'qligi va fe'l zamonlarining soddaligi tufayli italyan tilidagi

fe'l tuslash, ot jinsi va sonini moslashtirish, shuningdek, artikllarni to'g'ri ishlatish qiyinchilik tug'diradi. Masalan:

- “Stazione” (stansiya) so‘zining qaysi jinsda ekanligini bilmasdan “*il stazione*” (to‘g‘risi: “*la stazione*”) deyish.
- Noto‘g‘ri fe‘l tuslanishi: “*Io hai mangiato*” (to‘g‘risi: “*Io ho mangiato*”). Bu xato o‘zbek tilidagi “men yeyman” — “fe‘l negizi+shaxs affiksi” kabi tizimga o‘rganib qolganlikning natijasi bo‘lishi mumkin.
- Ko‘plik shakllarining noto‘g‘ri yasalishi: “*i casa*” (to‘g‘risi: “*le case*”).

Sotsiolingvistik xatolar (Errori sociolinguistici) tahlili — nutq vaziyatiga mos keladigan til registrlari (rasmii yoki norasmii) o‘rtasidagi farqni anglamaslik. Bu tilni nafaqat grammatik jihatdan, balki ijtimoiy qoidalariga ko‘ra ishlatishni bilmaslikdan kelib chiqadi. Masalan:

- Universitet professoriga murojaat qilishda “tu” (sen) o‘rniga hurmat yuzasidan “Lei” (Siz) murojaatini ishlatishni unutish.
- Rasmiy yozma xatlarda yoki ish muloqotida do‘stlar orasida ishlatiladigan “boh” (bilmadim) yoki “mah” (eh) kabi so‘zlarni ishlatish.
- Notanish kishi bilan salomlashishda rasmiy “Buongiorno” yoki “Buonasera” o‘rniga do‘stona “Ciao” deyish. “Ciao” faqat yaqin tanishlar va do‘stlar orasida ishlatiladi.

Xulosa (Conclusion). Ushbu tadqiqotda italyan tilini o‘rganuvchilarning nutqiy xatolari kompleks yondashuv asosida – leksikologik, morfologik va sotsiolingvistik nuqtai nazardan tahlil qilindi. Tahlil natijalari bu xatolarning oddiy xato emas, balki ikki til tizimi (o‘zbek va italyan tillari) o‘rtasidagi farqlar va lingvistik interferensiyaning tizimli natijasi ekanligini tasdiqladi. Shuningdek, xatolarning kelib chiqishida sotsial omillarning, ya‘ni nutq uslubini noto‘g‘ri tanlash va madaniy me‘yorlarni tushunmaslikning ham muhim o‘rin tutishi aniqlandi.

Maqolada keltirilgan xatolar va ularning tahlili italyan tilini chet til sifatida o‘qitish metodikasini takomillashtirish uchun qimmatli material bo‘lib xizmat qiladi. Xususan, o‘qituvchilar o‘quv jarayonida faqat grammatik qoidalarni yodlatish bilan cheklanmasdan, leksik, morfologik va sotsiolingvistik muammolarga e‘tibor qaratishlari lozim. Shu maqsadda, til o‘rganuvchilar uchun maxsus tuzilgan, ona tili ta‘sirini hisobga olgan mashqlar va qo‘llanmalar yaratish zarur. Kommunikativ metodologiyani kuchaytirish orqali o‘quvchilar real hayotiy muloqot vaziyatlarida o‘zlarini ishonchli his qilishlari mumkin.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun bir qancha muhim yo‘nalishlar mavjud:

- Korpus lingvistikasidan foydalanish: Katta hajmdagi ma'lumotlar to'plamlaridan (korpuslardan) foydalanib, xatolarni avtomatlashtirilgan tarzda aniqlash va ularning chastotasini o'rganish.
- Qiyosiy tahlilni chuqurlashtirish: Italyan tilini o'rganuvchi boshqa turkiy tilli xalqlar (masalan, turklar, ozarbayjonlar) nutqidagi xatolar bilan solishtirib tahlil qilish.
- Psixolingvistik yondashuv: Tilni o'zlashtirish jarayonida miyaning ishlash mexanizmlarini o'rganish orqali xatolarning psixologik sabablarini aniqlash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Pavesi, M. (2010). Error analysis in the interlanguage of Italian learners. *Italiano LinguaDue*, 2(2), 1-15.)
2. **Giacalone Ramat, A. (2001).** *Apprendere le lingue: prospettive di ricerca e implicazioni didattiche*. Roma: Carocci.
3. Treccani.(n.d.). *Dizionario della Lingua Italiana*. <https://www.treccani.it/vocabolario/> (Treccani lug'ati so'zlarning rasmiy va tarixiy ma'nolarini tekshirish uchun ishlatildi.)
4. Accademia della Crusca. (n.d.). *Sezione Consulenza Linguistica*. <https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza> (Italiya tili akademiyasining maslahat bo'limi ba'zi so'zlarning zamonaviy qo'llanilishi bo'yicha ma'lumot berdi.)